

Hà Nội, ngày 10 tháng 12 năm 2024

BÁO CÁO**Tổng kết thi hành Nghị định số 40/2018/NĐ-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp****1. Bối cảnh ban hành, sửa đổi Nghị định số 40/2018/NĐ-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp**

Bán hàng đa cấp (BHĐC) là một phương thức bán lẻ hàng hóa. Trong đó, thay vì bán tại các kênh bán lẻ truyền thống như chợ, cửa hàng, siêu thị..., công ty BHĐC sẽ bán trực tiếp hàng hóa cho người tiêu dùng thông qua một mạng lưới những người bán hàng, hay còn gọi là “nhà phân phối”. Mạng lưới này có thể gồm nhiều nhánh, nhiều cấp khác nhau và xuất phát từ đây, phương thức bán lẻ này được gọi là “bán hàng đa cấp”. Người bán hàng sẽ được công ty trả hoa hồng, tiền thưởng và các lợi ích kinh tế khác dựa trên doanh số bán hàng của mình và của mạng lưới bán hàng do mình xây dựng.

BHĐC được pháp luật của nhiều nước thừa nhận và cho phép. Khi Việt Nam đàm phán gia nhập Tổ chức Thương mại Thế giới (WTO), trước yêu cầu của các thành viên WTO, Việt Nam đã cam kết cho phép hoạt động BHĐC tại Việt Nam.

Từ năm 2005, hoạt động BHĐC tại Việt Nam chính thức được thừa nhận và được điều chỉnh bởi Luật Cạnh tranh và Nghị định số 110/2005/NĐ-CP ngày 24/8/2005 của Chính phủ về quản lý hoạt động BHĐC.

Năm 2014, trước những vướng mắc, bất cập của Nghị định 110/2005/NĐ-CP, Chính phủ ban hành Nghị định số 42/2014/NĐ-CP về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp thay thế Nghị định 110/2005/NĐ-CP nhằm thắt chặt quản lý đối với hoạt động bán hàng đa cấp.

Sau khi Nghị định 42/2014/NĐ-CP, Bộ Công Thương đã ban hành Thông tư 24/2014/TT-BCT của Bộ Công Thương ngày 30 tháng 7 năm 2014 quy định chi tiết thi hành một số điều của Nghị định 42/2014/NĐ-CP. Đồng thời, Bộ Công Thương cũng đã chủ trì soạn thảo và trình Chính phủ ban hành các Nghị định liên quan đến việc xử lý vi phạm pháp luật trong hoạt động bán hàng đa cấp, bao gồm: Nghị định 71/2014/NĐ-CP của Chính phủ ngày 21 tháng 7 năm 2014 về quy định chi tiết Luật cạnh tranh về xử lý vi phạm pháp luật trong lĩnh vực cạnh tranh và Nghị định 124/2015/NĐ-CP của Chính phủ ngày 19 tháng 11 năm 2015 về sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 185/2013/NĐ-CP ngày 15 tháng 11 năm 2013 của Chính phủ quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng.

Nghị định 42/2014/NĐ-CP đã điều chỉnh tương đối đầy đủ, toàn diện đối với hoạt động bán hàng đa cấp, đã khắc phục được nhiều bất cập của Nghị định 110/2005/NĐ-CP. Tuy nhiên, qua 02 năm triển khai cho thấy còn một số điểm bất cập, chưa hợp lý, chưa theo kịp với thực tiễn thay đổi từng ngày của hoạt động bán hàng đa cấp như quy định về vốn pháp định, nghĩa vụ của doanh nghiệp bán hàng đa cấp đối với người tham gia bán hàng đa cấp, quy định về điều kiện để được cấp giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp còn lỏng lẻo tạo cơ hội cho một số doanh nghiệp bán hàng đa cấp bất chính trục lợi như trường hợp Công ty Liên kết Việt.

Xuất phát từ thực tiễn quản lý, Bộ Công Thương đã trình Chính phủ ban hành Nghị định số 40/2018/NĐ-CP ngày 12 tháng 3 năm 2018 của Chính phủ về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp (Nghị định số 40/2018/NĐ-CP). Nghị định số 40/2018/NĐ-CP được ban hành với các quy định điều chỉnh tương đối đầy đủ, toàn diện về hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, tạo hành lang pháp lý rõ ràng cho các doanh nghiệp hoạt động minh bạch, sàng lọc những doanh nghiệp bán hàng đa cấp hoạt động bất chính, qua đó góp phần tạo ra môi trường cạnh tranh lành mạnh, giảm khả năng gây hậu quả về kinh tế - xã hội.

Về cơ bản, Nghị định số 40/2018/NĐ-CP có vai trò quan trọng trong sự phát triển của nền kinh tế nói chung, với xã hội và với ngành bán hàng đa cấp nói riêng, góp phần tạo môi trường minh bạch cho những doanh nghiệp bán hàng đa cấp hoạt động chân chính, đưa sản phẩm đến gần hơn với người tiêu dùng.

Ngày 28 tháng 4 năm 2023, Chính phủ ban hành Nghị định số 18/2023/NĐ-CP sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 40/2018/NĐ-CP. Nghị định này đã sửa đổi, hoàn thiện một số quy định nhằm tạo thuận lợi cho các cơ quan quản lý cũng như doanh nghiệp trong quá trình thực thi và tuân thủ các quy định về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp, tạo hành lang pháp lý quản lý hiệu quả hoạt động bán hàng đa cấp.

Bên cạnh đó, năm 2024, Chính phủ đã ban hành Nghị định số 55/2024/NĐ-CP quy định chi tiết một số điều của Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, trong đó có một số quy định về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp.

Tuy nhiên, với chủ trương không ngừng rà soát, hoàn thiện hệ thống pháp luật, nâng cao hiệu lực, hiệu quả quản lý nhà nước, các quy định của pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp cần tiếp tục được nghiên cứu, đánh giá, hoàn thiện trong thời gian tới.

2. Kết quả triển khai thực hiện Nghị định số 40/2018/NĐ-CP về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp

2.1. Kết quả triển khai ở Trung ương

2.1.1. Công tác hoàn thiện khuôn khổ pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp

Sau khi Chính phủ ban hành Nghị định số 40/2018/NĐ-CP, Bộ Công Thương đã triển khai đồng bộ việc xây dựng, hoàn thiện các văn bản quy phạm pháp luật liên quan để đảm bảo triển khai thi hành:

- Bộ Công Thương đã ban hành Thông tư số 10/2018/TT-BCT ngày 24 tháng 5 năm 2018 quy định chi tiết thi hành một số điều của Nghị định số 40/2018/NĐ-CP ngày 12 tháng 3 năm 2018 của Chính phủ về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp;

- Bộ Công Thương đã trình Chính phủ ban hành Nghị định số 18/2023/NĐ-CP ngày 28 tháng 4 năm 2023 sửa đổi, bổ sung một số điều của Nghị định số 40/2018/NĐ-CP;

- Bộ Công Thương ban hành Thông tư số 12/2023/TT-BCT sửa đổi, bổ sung một số điều của Thông tư số 10/2018/TT-BCT ngày 24 tháng 5 năm 2018 của Bộ trưởng Bộ Công Thương quy định chi tiết một số điều của Nghị định số 40/2018/NĐ-CP ngày 12 tháng 03 năm 2018 của Chính phủ về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp;

- Bộ Công Thương đã chủ trì tham mưu xây dựng Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng năm 2023, trong đó bổ sung một số quy định mới về quản lý bán hàng đa cấp;

- Năm 2024, Bộ Công Thương trình Chính phủ ban hành Nghị định số 55/2024/NĐ-CP quy định chi tiết một số điều của Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, trong đó có một số quy định về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp.

Song song với các văn bản quy định về nội dung quản lý, Bộ Công Thương cũng thường xuyên rà soát, trình Chính phủ ban hành các Nghị định quy định về xử phạt vi phạm hành chính liên quan đến hoạt động bán hàng đa cấp:

- Bộ Công Thương đã trình Thủ tướng Chính phủ ký ban hành Nghị định số 141/2018/NĐ-CP ngày 08 tháng 10 năm 2018 sửa đổi, bổ sung một số điều của các Nghị định quy định xử lý vi phạm pháp luật trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, đảm bảo thống nhất các quy định về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp giữa các văn bản quy phạm pháp luật;

- Năm 2020, Bộ Công Thương trình Chính phủ ban hành Nghị định số 98/2020/NĐ-CP ngày 26 tháng 8 năm 2020 quy định xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng, trong đó có điều khoản xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động bán hàng đa cấp;

- Năm 2022, Bộ Công Thương trình Chính phủ ban hành Nghị định số 17/2022/NĐ-CP ngày 31 tháng 01 năm 2022 sửa đổi, bổ sung một số điều của các nghị định quy định về xử phạt vi phạm hành chính trong lĩnh vực hóa chất và vật liệu nổ công nghiệp; điện lực, an toàn đập thủy điện, sử dụng năng lượng tiết kiệm và hiệu quả;

hoạt động thương mại, sản xuất, buôn bán hàng giả, hàng cấm và bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng; hoạt động dầu khí, kinh doanh xăng dầu và khí, trong đó có sửa đổi nội dung liên quan đến xử phạt vi phạm hành chính trong hoạt động bán hàng đa cấp.

Sau khi các văn bản quy phạm pháp luật mới được ban hành, Bộ Công Thương đã hoàn thiện các thủ tục liên quan:

- Hợp nhất văn bản quy phạm pháp luật;
- Cung cấp thông tin cho Bộ Kế hoạch và Đầu tư công bố điều kiện đầu tư kinh doanh;
- Công bố thủ tục hành chính.

2.1.2. Công tác tiếp nhận, giải quyết thủ tục hành chính

Từ năm 12/3/2018 đến nay, công tác tiếp nhận, giải quyết thủ tục hành chính trong hoạt động bán hàng đa cấp được thực hiện chặt chẽ, đảm bảo đúng quy định pháp luật.

Số lượt thủ tục hành chính tiếp nhận, giải quyết qua các năm:

Tiếp nhận và xử lý thủ tục hành chính	12/3/2018 đến 31/12/2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Đề nghị cấp GCN	21	41	36	18	22	18	9
Đề nghị gia hạn GCN		23	25				24
Đề nghị sửa đổi, bổ sung GCN	55	39	38	42	38	46	40
Thông báo thay đổi thông tin danh mục hàng hóa	47	62	77	73	83	80	73
Chấm dứt hoạt động bán hàng đa cấp	3	10	9	01	04	02	2
Rút tiền ký quỹ	1	12	15	04	04	03	6
Công nhận chương trình đào tạo kiến thức pháp luật về bán hàng đa cấp	14	28	18	65	26	12	11

Tiếp nhận và xử lý thủ tục hành chính	12/3/2018 đến 31/12/2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024
Xác nhận kiến thức pháp luật về bán hàng đa cấp, kiến thức cho đầu mối tại địa phương						23	72

2.1.3. Công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm

Từ năm 2019 đến 2024, Bộ Công Thương đã thực hiện 30 cuộc thanh tra chuyên ngành, kiểm tra về việc chấp hành pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp đối với các doanh nghiệp có Giấy đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại Việt Nam. Qua đó, Bộ Công Thương đã xử phạt 7.925.000.000 đồng đối với các doanh nghiệp hoạt động bán hàng đa cấp và người tham gia bán hàng đa cấp vi phạm quy định pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp. Ngoài ra, trên cơ sở kết quả thanh kiểm tra, Bộ Công Thương đã thu hồi 04 Giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp của 04 Doanh nghiệp bán hàng đa cấp do vi phạm quy định cấm của Nghị định số 40/2018/NĐ-CP. Thông tin cụ thể như sau:

Năm	Thanh tra	Kiểm tra	Xử phạt (đồng)	Thu hồi	Ghi chú
2019	4	0	1.810.000.000	1	
2020	3	0	1.460.000.000	0	
2021	0	0	-	0	Không thực hiện thanh kiểm tra do giãn cách xã hội vì Covid 19
2022	7	3	2.220.000.000	2	02 đoàn kiểm tra tiếp tục chuyển thanh tra đột xuất
2023	0	6	1.150.000.000	0	Xử phạt 01 người tham gia bán hàng đa cấp
2024	3	4	1.285.000.000	1	
Tổng	17	13	7,925,000,000	4	

Thống kê công tác thanh tra, kiểm tra và xử lý vi phạm giai đoạn 2019-2024

Các hành vi vi phạm phổ biến của doanh nghiệp hoạt động bán hàng đa cấp và người tham gia bán hàng đa cấp bao gồm:

- Không thực hiện đúng quy tắc hoạt động, kế hoạch trả thưởng đã đăng ký;
- Không thực hiện hoặc thực hiện không đúng thủ tục đề nghị sửa đổi, bổ sung giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp theo quy định của pháp luật;
- Tổ chức hoạt động bán hàng đa cấp tại tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương khi chưa có xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp bằng văn bản của Sở Công Thương tỉnh, thành phố trực thuộc trung ương đó;
- Chỉ định đào tạo viên không đáp ứng điều kiện để thực hiện đào tạo cơ bản cho người tham gia bán hàng đa cấp;
- Không thực hiện hoặc thực hiện không đúng việc đào tạo cơ bản cho người tham gia bán hàng đa cấp theo quy định của pháp luật;
- Ký hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp không bao gồm đầy đủ các nội dung cơ bản theo quy định của pháp luật;
- Thực hiện không đúng nghĩa vụ báo cáo trong hoạt động bán hàng đa cấp theo quy định của pháp luật;
- Không vận hành hệ thống công nghệ thông tin quản lý mạng lưới người tham gia bán hàng đa cấp theo quy định;
- Không cập nhật thường xuyên trang thông tin điện tử bằng tiếng Việt để cung cấp thông tin về thương nhân và hoạt động bán hàng đa cấp của thương nhân theo quy định;
- Không giám sát hoạt động của người tham gia bán hàng đa cấp để bảo đảm người tham gia bán hàng đa cấp thực hiện đúng hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp, quy tắc hoạt động, kế hoạch trả thưởng của doanh nghiệp;
- Không thực hiện thủ tục thông báo trong trường hợp có thay đổi thông tin tại danh mục hàng hóa kinh doanh theo phương thức đa cấp theo quy định của pháp luật;
- Ký hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp với cá nhân không đủ điều kiện tham gia bán hàng đa cấp theo quy định của pháp luật;
- Không thực hiện quy định về việc thông báo với Sở Công Thương khi tổ chức hội nghị, hội thảo, đào tạo về bán hàng đa cấp có sự tham dự của từ 30 người trở lên hoặc có sự tham dự của từ 10 người tham gia bán hàng đa cấp trở lên tại địa phương nơi thương nhân đã được cấp xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp.

2.1.4. Công tác tiếp nhận, giải quyết khiếu nại, tố cáo

Trong giai đoạn từ năm 2018 đến 2024, Bộ Công Thương tiếp nhận tổng cộng 683 lượt đơn khiếu nại, kiến nghị, phản ánh liên quan đến hoạt động bán hàng đa cấp, cụ thể:

Năm	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	Tổng
Lượt khiếu nại, kiến nghị, tố cáo	384	100	98	46	09	15	31	683

Thống kê công tác tiếp nhận, giải quyết khiếu nại, kiến nghị, tố cáo giai đoạn 2018-2024

Các đơn thư chủ yếu phản ánh tranh chấp liên quan phát sinh trước năm 2018. Những năm gần đây số lượng đơn thư phản ánh giảm rõ rệt.

Bộ Công Thương đã tiếp nhận, phản hồi, hướng dẫn người tham gia giải quyết khiếu nại theo đúng quy định pháp luật. Đối với các đơn thư phản ánh, tố cáo về các hành vi có dấu hiệu vi phạm pháp luật hình sự (hành vi lừa đảo, chiếm đoạt tài sản), Bộ Công Thương đã chuyển đơn đến cơ quan công an có thẩm quyền để xử lý theo quy định.

2.1.5. Công tác đấu tranh phòng chống tội phạm

Trong công tác đấu tranh phòng chống tội phạm liên quan đến hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, đối với các đơn thư phản ánh, kiến nghị, khiếu nại, tố cáo về hành vi có dấu hiệu tội phạm trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, Bộ Công Thương chuyển cho cơ quan công an có thẩm quyền để xem xét, giải quyết theo đúng quy định pháp luật. Từ năm 2018 đến năm 2024, Bộ Công Thương đã chuyển tổng cộng 271 trường hợp (gồm cả các trường hợp có dấu hiệu kinh doanh theo phương thức đa cấp không phép do Bộ Công Thương tự phát hiện) đến cơ quan công an có thẩm quyền.

Ngoài ra, khi có yêu cầu xác minh, cung cấp thông tin liên quan đến hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp từ cơ quan công an, Bộ Công Thương luôn tích cực, nhanh chóng cung cấp thông tin theo yêu cầu.

Trên cơ sở rà soát thị trường, thông tin từ đơn thư phản ánh, kiến nghị, khiếu nại, tố cáo, Bộ Công Thương đã đăng tải nhiều lượt tin bài cảnh báo người dân cảnh giác trước các hình thức huy động vốn, kêu gọi đầu tư tài chính có dấu hiệu sử dụng mô hình kinh doanh theo phương thức đa cấp để hoạt động bất hợp pháp, thu lợi bất chính. Các tin cảnh báo này sau đó đã được nhiều đơn vị báo chí, truyền thông lớn đăng lại, qua đó đạt được hiệu quả truyền thông đáng kể, góp phần nâng

cao nhận thức của người dân về nhận diện các hình thức kinh doanh theo phương thức đa cấp trái phép, biến tướng, ngăn ngừa các đối tượng xấu thực hiện các hành vi vi phạm pháp luật.

2.1.6. Công tác tuyên truyền, phổ biến, cảnh báo

Trong giai đoạn 2020-2024, công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp được Bộ Công Thương tích cực triển khai gắn liền với Đề án Nâng cao hiệu quả công tác quản lý nhà nước trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp giai đoạn năm 2021-2025 được Bộ trưởng Bộ Công Thương ban hành theo Quyết định số 2837/QĐ-BCT ngày 05 tháng 11 năm 2020.

Hàng năm, nhiều hoạt động nhằm nâng cao nhận thức của cộng đồng về pháp luật quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp được duy trì thực hiện đều đặn theo Kế hoạch truyền thông về công tác quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp. Nhằm tối đa hóa hiệu quả truyền thông, nhiều hình thức truyền thông đa dạng đã được áp dụng trong những năm qua. Bên cạnh đó, tận dụng sức mạnh của kỹ nguyên công nghệ thông tin, các hình thức tuyên truyền thông qua các mạng xã hội cũng được triển khai hàng năm để thông tin về tuyên truyền, cảnh báo tiếp cận được với nhiều đối tượng hơn. Cụ thể các hoạt động, hình thức tuyên truyền, phổ biến pháp luật được thực hiện trong giai đoạn 2021-2024 như sau:

- Hoạt động tổ chức hội nghị, hội thảo: Hội nghị tổng kết công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp được thực hiện hàng năm với đối tượng tham gia là cơ quan quản lý nhà nước tại TW, địa phương, doanh nghiệp bán hàng đa cấp và các tổ chức, cá nhân có liên quan; các Hội nghị tuyên truyền, phổ biến pháp luật cho đối tượng là sinh viên các trường đại học cũng được tổ chức thường niên tại nhiều trường Đại học lớn (Đại học Kinh tế Quốc dân, Đại học Ngoại Thương, Đại học Sư phạm Thành phố Hồ Chí Minh, Đại học Thái Nguyên, Đại học Công nghệ TP. Hồ Chí Minh...) với nỗ lực cảnh báo cho đối tượng dễ tổn thương (sinh viên đại học) trước các lời mời gọi của các đối tượng kinh doanh theo phương thức đa cấp biến tướng; các hội nghị tuyên truyền, phổ biến quy định mới tại các văn bản pháp luật;...

- Hoạt động xây dựng, quản trị, quảng bá trang fanpage quản lý bán hàng đa cấp trên trang mạng xã hội facebook được duy trì hàng năm, giúp cơ quan quản lý dễ dàng tìm được đối tượng quan tâm tới mô hình kinh doanh đa cấp và tập trung xây dựng thông điệp tuyên truyền gần gũi, dễ tiếp cận; hệ thống chatbot tự động trả lời, tư vấn hỗ trợ của fanpage giúp giảm tải cho các kênh hỗ trợ, giải đáp thắc mắc khác;

- Hoạt động quảng cáo, tuyên truyền video clip tuyên truyền nhận biết xác dấu hiệu bán hàng đa cấp bất chính trong hệ thống màn hình trong thang máy, sảnh... các tòa nhà cũng được thực hiện thường niên tại các văn phòng, tòa nhà lớn có dân cư đông đúc, giúp lan tỏa thông điệp tuyên truyền phổ biến một cách rộng rãi;

- Hoạt động xây dựng video clip tuyên truyền về nhận diện bán hàng đa cấp trái phép, bất chính, biến tướng được đẩy mạnh tới nhiều nhóm đối tượng khác nhau: người

dân nổi chung, đối tượng sinh viên, đối tượng người cao tuổi... giúp nâng cao hơn nữa hiệu quả tuyên truyền. Các video clip sau khi có thành phẩm sẽ được đăng tải, phát sóng trên các kênh truyền thông (truyền thanh, truyền hình hoặc báo điện tử) có uy tín và độ phủ sóng trên cả nước, đăng tải trên các trang mạng xã hội của cơ quan quản lý đảm bảo tối đa hóa mức độ tiếp cận của các đối tượng với sản phẩm tuyên truyền.

- Hoạt động tổ chức tọa đàm trao đổi, thảo luận để tuyên truyền phổ biến pháp luật bán hàng đa cấp, nhận biết các hành vi đa cấp trái phép trên báo nói, báo hình cũng được thực hiện hàng năm với sự tham gia của các chuyên gia trên nhiều lĩnh vực (chuyên gia về thương mại điện tử, chuyên gia về an toàn thực phẩm, giảng viên đại học, luật sư...) giúp đưa lại cái nhìn đa chiều về chủ đề của tọa đàm, đa dạng hóa thông điệp tuyên truyền.

- Bên cạnh việc chủ động đăng tin, bài tuyên truyền, phổ biến pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên trang thông tin điện tử chính thức của Ủy ban Cảnh tranh Quốc gia, công tác đăng tin, bài về nhận diện các hành vi bán hàng đa cấp biến tướng/ bất chính trên báo giấy, báo điện tử, báo hình được đẩy mạnh thực hiện hàng năm với tổng số lượng tin, bài từ năm 2021 tới nay lên tới hàng trăm tin, bài cảnh báo, phân tích chuyên sâu trên báo giấy, báo điện tử, báo hình.

- Ngoài các hoạt động tuyên truyền quen thuộc, truyền thống, Bộ Công Thương luôn nỗ lực đổi mới hình thức, nội dung tuyên truyền, theo đó, trong năm 2024, hoạt động tổ chức Cuộc thi sinh viên tìm hiểu pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp đã nhận được sự hưởng ứng của đông đảo các bạn sinh viên các trường đại học, cao đẳng khu vực miền Bắc, góp phần nâng cao một cách hiệu quả nhận thức của đối tượng sinh viên về pháp luật quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, là tiền đề để đổi mới hơn nữa hình thức phổ biến pháp luật trong thời gian tới.

Song song với các hoạt động tuyên truyền, phổ biến nhằm nâng cao nhận thức của cộng đồng trong khuôn khổ của Đề án Nâng cao hiệu quả công tác quản lý nhà nước trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp giai đoạn năm 2021-2025 được Bộ trưởng Bộ Công Thương ban hành theo Quyết định số 2837/QĐ-BCiT ngày 05 tháng 11 năm 2020, Bộ Công Thương cũng tổ chức nhiều hoạt động khác như: xây dựng Tủ rơi tuyên truyền tới các nhóm đối tượng (sinh viên, người cao tuổi), phát hành Sổ tay kiến thức pháp luật, xây dựng phóng sự tuyên truyền,...

2.1.5. Ứng dụng công nghệ thông tin trong quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp

Từ 2018 đến nay Bộ Công Thương đã tiếp tục chủ trì, phối hợp với các đơn vị liên quan triển khai tích cực nhiều hoạt động nhằm duy trì, đẩy mạnh việc ứng dụng công nghệ thông tin trong công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp.

Về cải cách thủ tục hành chính, Bộ Công Thương đã xây dựng hạ tầng kỹ thuật để áp dụng thủ tục hành chính công trong lĩnh vực quản lý hoạt động bán hàng đa cấp. Đến nay hệ thống đã được xây dựng, hoàn thiện và đưa vào sử dụng.

Hệ thống hạ tầng cơ sở phục vụ cho việc vận hành trang thông tin điện tử về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp từng bước được đầu tư hoàn thiện. Hệ thống đảm bảo khả năng cập nhật, lưu trữ dữ liệu về công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp một cách thường xuyên, liên tục trên trang thông tin điện tử của Bộ Công Thương, cung cấp thông tin kịp thời cho người dân, cho doanh nghiệp, cho các đơn vị báo chí truyền thông.

Đặc biệt, hệ thống đã từng bước tạo lập sự tương tác trên môi trường mạng giữa cơ quan quản lý nhà nước ở Trung ương với cơ quan quản lý tại địa phương. Trước mắt, Bộ Công Thương thực hiện đăng tải dữ liệu và hệ thống dữ liệu nội bộ trên trang thông tin điện tử của Bộ, cung cấp tài khoản cho các cán bộ tại Sở Công Thương truy cập để cập nhật thông tin quản lý. Theo đó, các thông tin cần trao đổi giữa Bộ Công Thương và các Sở Công Thương cũng như việc thông báo kết quả thủ tục hành chính để phối hợp quản lý cũng được thực hiện bằng môi trường mạng, không cần gửi giấy tờ bản cứng qua bưu điện, giúp thông tin nhanh chóng, lưu trữ thuận tiện và giảm giấy tờ hành chính. Bộ Công Thương đã nâng cấp hệ thống, theo đó phát triển tương tác hai chiều, để các Sở Công Thương cũng có thể chủ động cập nhật thông tin, văn bản, báo cáo đến Bộ Công Thương qua hệ thống nội bộ này.

Bộ Công Thương đã triển khai xây dựng một ứng dụng sử dụng trên điện thoại về pháp luật quản lý hoạt động bán hàng đa cấp. Ứng dụng này sẽ giúp người dùng cập nhật và tra cứu các văn bản quy phạm pháp luật về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp một cách chủ động, thuận tiện trên điện thoại, đồng thời cũng có thể tham khảo các câu hỏi liên quan đến pháp luật về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp được trang bị sẵn trên ứng dụng. Hiện tại Bộ Công Thương đang nâng cấp lại ứng dụng để cải thiện tín năng vận hành của ứng dụng.

Ngoài ra, Bộ Công Thương cũng thường xuyên trao đổi, hỗ trợ các Sở Công Thương thông qua các kênh liên lạc khác như thư điện tử, điện thoại, email hỗ trợ trực tiếp các vướng mắc của doanh nghiệp.

Việc tiếp nhận thông tin khiếu nại, tố cáo liên quan đến hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp cũng được Bộ Công Thương thực hiện qua các kênh thư điện tử và điện thoại bên cạnh hình thức nhận văn bản. Các thông tin được tiếp nhận đều được phản hồi đầy đủ, kịp thời, đúng pháp luật.

2.2. Kết quả thực thi ở các địa phương

- Góp ý xây dựng chính sách, pháp luật

Trong những năm vừa qua, Sở Công Thương các tỉnh, thành phố trực thuộc Trung ương thường xuyên rà soát, đánh giá, phát hiện các chồng chéo, bất cập của các quy định pháp luật để kịp thời đề xuất, sửa đổi, bổ sung cho phù hợp nhằm đảm bảo tính đồng bộ, thống nhất của các văn bản quy phạm pháp luật trong quá trình thực hiện thủ tục hành chính và công tác quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên địa bàn tại địa phương; phối hợp với các cơ quan liên ngành, đơn vị liên quan trên địa bàn nghiên cứu, tham gia góp ý các dự thảo văn bản quy phạm

pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, Sở Công Thương thường xuyên gửi kiến nghị liên quan đến thực tiễn thi hành quy định pháp luật về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương thông qua báo cáo định kỳ hàng năm gửi Bộ Công Thương. Các vấn đề kiến nghị của Sở Công Thương thường tập trung vào địa điểm kinh doanh bán hàng đa cấp tại địa phương, người đại diện của doanh nghiệp tại địa phương, đầu mối tại địa phương của doanh nghiệp bán hàng đa cấp, một số vấn đề về tổ chức hội nghị, hội thảo. Sở Công Thương các địa phương như Hà Nội, Nghệ An thường xuyên rà soát tham mưu UBND tỉnh, thành phố kiến nghị Bộ Công Thương rà soát, sửa đổi các quy định pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp tại Nghị định số 40/2018/NĐ-CP, Thông tư 10/2018/TT-BCT, quy định tại Nghị định 18/2023/NĐ-CP sửa đổi, bổ sung quy định tại Nghị định số 40/2018/NĐ-CP.

- Công tác tiếp nhận, giải quyết thủ tục hành chính

Theo báo cáo, hầu hết các địa phương đều triển khai dịch vụ công trực tuyến ở cấp độ 3, cấp độ 4 nhằm tạo thuận lợi cho doanh nghiệp trong giải quyết thủ tục hành chính. Các địa phương chủ động hướng dẫn doanh nghiệp thực hiện thủ tục hành chính trên môi trường trực tuyến do đó đã đơn giản hóa và tiết kiệm thời gian thực hiện thủ tục hành chính.

Các Sở Công Thương vẫn duy trì việc thông tin đến Bộ Công Thương đối với kết quả giải quyết các thủ tục hành chính ở địa phương như xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương, xác nhận sửa đổi, bổ sung đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương.

Hầu hết các Sở Công Thương đã đơn đốc, hướng dẫn doanh nghiệp thực hiện tốt thủ tục xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp trên địa bàn tỉnh mình. Các địa phương đã tích cực đẩy mạnh cơ chế một cửa, dịch vụ công trực tuyến nhằm hỗ trợ, rút ngắn thời gian giải quyết hồ sơ của doanh nghiệp. Trong quá trình thực hiện cơ chế một cửa, dịch vụ công trực tuyến, một số Sở Công Thương đã có kiến nghị tới Bộ Công Thương liên quan đến quy trình thực hiện thủ tục hành chính trên cổng dịch vụ công để Bộ Công Thương nghiên cứu, điều chỉnh quy định cho phù hợp.

- Ban hành quy chế phối hợp

Ngay sau khi Nghị định 40/2018/NĐ-CP ban hành và thực thi, tính đến thời điểm hiện tại đã có 55 Sở Công Thương xây dựng và ban hành Quy chế phối hợp giữa các cơ quan liên quan tại địa phương trong công tác thanh tra, kiểm tra, giám sát hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, 20 Sở Công Thương báo cáo đã tham mưu Ủy ban nhân dân tỉnh ban hành Kế hoạch triển khai thực hiện Đề án nâng cao hiệu quả công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, một số Sở Công Thương tuy không ban hành quy chế phối hợp nhưng vẫn triển khai công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương.

Quá trình triển khai công tác quản lý, các địa phương đã có cập nhật kịp thời các thông tin quản lý đến Bộ Công Thương.

Đây là các văn bản rất quan trọng, là cơ sở để địa phương tổ chức triển khai hiệu quả công tác quản lý nhà nước đối với hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, tạo điều kiện để các cơ quan chức năng phối hợp tốt trong hoạt động quản lý, giám sát, tạo điều kiện để doanh nghiệp kinh doanh theo phương thức đa cấp tuân thủ pháp luật, phối hợp giải quyết khiếu nại, tố cáo của nhân dân, người tham gia bán hàng đa cấp trên địa bàn.

Ngay sau khi Đề án được ban hành, các địa phương đã tích cực vào cuộc đẩy mạnh hoạt động tuyên truyền, phổ biến pháp luật về hoạt động kinh doanh đa cấp cho doanh nghiệp, người tham gia bán hàng đa cấp, người tiêu dùng và cá nhân, tổ chức có liên quan khác. Nhiều địa phương trên cả đã tổ chức hội nghị phổ biến pháp luật liên quan đến hoạt động bán hàng đa cấp, hội nghị tập huấn như: Hà Nội, TP. Hồ Chí Minh, Đà Nẵng, Nghệ An, Thừa Thiên Huế, Trà Vinh, Nam Định, Cao Bằng, Đồng Tháp, Quảng Ninh, Bắc Giang, Lào Cai, Bắc Kan, Gia Lai, Thanh Hóa để trực tiếp tuyên truyền thông tin pháp luật về hoạt động bán hàng đa cấp tới cán bộ trực tiếp làm công tác quản lý, doanh nghiệp bán hàng đa cấp tại địa phương, người tham gia bán hàng đa cấp tại địa phương, các địa phương cũng mời báo cáo viên là công chức của Ủy ban Cảnh tranh Quốc gia đến trình bày kinh nghiệm trong công tác quản lý để nâng cao năng lực quản lý cho cán bộ địa phương.

- Công tác thanh tra, kiểm tra, xử lý vi phạm

Trong giai đoạn từ 2018 đến nay, các địa phương duy trì công tác thanh kiểm tra việc chấp hành quy định pháp luật về bán hàng đa cấp tại địa phương, theo báo cáo của Sở Công Thương, số tiền phạt vi phạm hành chính trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp như sau:

STT	Năm	Số tiền (đồng)
1	2018	3.600.000.000
2	2019	1.139.000.000
3	2020	412.000.000
4	2021	30.000.000
5	2022	385.000.000
6	2023	257.000.000
Tổng		5.823.000.000

Số tiền phạt giảm đi đáng kể trong thời gian qua cho thấy một mặt tính chất tuân thủ trong ngành bán hàng đa cấp tăng lên, phản ánh nỗ lực của địa phương trong công tác tuyên truyền phổ biến pháp luật.

- Công tác tuyên truyền, phổ biến, cảnh báo

Trong giai đoạn từ 2018 đến nay, hầu hết Sở Công Thương cũng đăng tải nhiều tin bài, bài viết với nội dung tuyên truyền, phổ biến pháp luật về bán hàng đa cấp trên trang thông tin điện tử của từng Sở để người dân địa phương có thể dễ dàng truy cập, tiếp cận thông tin nhanh chóng và hiệu quả tuyên truyền cao. Đối với biểu hiện của hoạt động bán hàng đa cấp bất chính, Sở Công Thương luôn cập nhật thường xuyên các thông tin về hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, các hình thức bán hàng đa cấp bất chính trên website của Bộ Công Thương và các phương tiện truyền thông để cảnh báo đến nhân dân địa phương mình. Ví dụ: Các địa phương có mật độ dân số cao như Hà Nội, Thành phố Hồ Chí Minh, Sở Công Thương liên tục đăng tải nội dung tuyên truyền về Nghị định 40/2018/NĐ-CP, các quy định pháp luật liên quan và hoạt động BHĐC lên trang web của Sở Công Thương: thông tin về việc cấp mới, cấp sửa đổi Giấy xác nhận đăng ký hoạt động BHĐC trên địa bàn thành phố của các doanh nghiệp BHĐC, kết quả kiểm tra, xử lý vi phạm của Sở đối với hoạt động BHĐC, doanh nghiệp bị thu hồi giấy phép BHĐC, doanh nghiệp thông báo chấm dứt hoạt động,... để người dân nắm bắt. Sở Công Thương Đà Nẵng thường xuyên đăng tải trên website của Sở Công Thương các văn bản quy phạm pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp, các thông tin, thông báo liên quan đến hoạt động của doanh nghiệp BHĐC trên địa bàn, đặc biệt là thông tin chấm dứt hoạt động của các doanh nghiệp BHĐC để người tham gia biết, phản ánh, khiếu nại. Ở các địa phương có quy mô nhỏ hơn, đa số Sở Công Thương đã tích cực phối hợp với các Sở, ban ngành khác để triển khai đồng bộ công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật về hoạt động bán hàng đa cấp.

- Về số lượng lượt tin, bài, Hà Nội là đơn vị tích cực nhất trong hoạt động tuyên truyền, phổ biến pháp luật về bán hàng đa cấp, nhiều tin, bài viết nhằm thông tin, tuyên truyền về công tác quản lý hoạt động BHĐC và Quy chế phối hợp quản lý hoạt động kinh doanh đa cấp trên địa bàn Hà Nội với 400 tin, bài được đăng tải trên các báo Trung ương và Hà Nội tuyên truyền, phản ánh về công tác quản lý nhà nước, tình hình hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên địa bàn thành phố Hà Nội và cả nước nói chung năm 2019-2020, 623 tin bài phóng sự về tuyên truyền liên quan đến hoạt động thương mại, bán hàng đa cấp giai đoạn 2022-2023. Các quận, huyện trên địa bàn Hà Nội cũng tích cực tham gia công tác tuyên truyền, phổ biến pháp luật về bán hàng đa cấp tới từng phường, xã, địa phương nơi mình quản lý, cụ thể: huyện Thanh Trì đã in và phát 940 tờ rơi, tổ chức 04 buổi tuyên truyền và biên soạn 16 bài tuyên truyền về hoạt động BHĐC; huyện Sóc Sơn tổ chức 20 lượt phát thanh tuyên truyền từ huyện đến cơ sở; lồng ghép nội dung tuyên truyền BHĐC qua 03 hội nghị tổ chức tại huyện, in 25.000 tờ rơi tuyên truyền pháp luật về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp năm 2023, .

- Về sản phẩm tuyên truyền trên sóng phát thanh, truyền hình: Sở Công Thương Đà Nẵng đã dành thời lượng, dung lượng cho công tác thông tin, tuyên truyền với những hình thức đa dạng như: tin tức, phóng sự, phóng sự điều tra, ghi chép, phim tài liệu..., nhằm bảo đảm các nội dung phản ánh nhanh chóng, kịp thời, mang tính toàn diện và sâu sắc. Kết quả trong 02 năm 2018-2019, có trên 260 tin, bài tuyên truyền về tình hình và công tác quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên địa bàn thành phố do Báo Đà Nẵng, Báo Công an thành phố, Báo điện tử Express, Báo Tuổi trẻ, Báo điện tử Infonet, Báo Thanh niên.... thực hiện. Đài Phát thanh - Truyền hình Đà Nẵng duy trì thường xuyên các chuyên mục “Phóng sự - Phim tài liệu”, “Góc nhìn pháp luật” có nội dung tuyên truyền về tình hình và công tác quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên địa bàn thành phố Đà Nẵng nhận được sự quan tâm cao của công chúng. Sở Công Thương tỉnh Quảng Ninh Tổ chức 01 hội nghị “Nâng cao năng lực quản lý nhà nước về hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp trên địa bàn tỉnh Quảng Ninh năm 2022” tại TP. Hạ Long cho 160 cán bộ, công chức cấp tỉnh, huyện, xã. Sở Công Thương đã chú trọng công tác tuyên truyền tới các đối tượng là người dân vùng sâu, vùng xa trên địa bàn huyện Ba Chẽ, Tiên Yên; In, phát 10.000 tập gấp, treo 39 băng rôn tuyên truyền nâng cao nhận thức cơ bản về bán hàng đa cấp và những hành vi bị cấm trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp, đặc biệt tập trung vào các đối tượng sinh viên, phụ nữ, người cao tuổi, người dân trình độ hiểu biết còn hạn chế ở vùng nông thôn, vùng sâu, vùng đồng bào dân tộc thiểu số trên địa bàn tỉnh; Phát thanh tuyên truyền bằng tiếng việt và tiếng dao nhận biết các hoạt động bán hàng đa cấp biến tướng trên đài phát thanh của tỉnh và trên loa phát thanh thôn Nam Hà, huyện Ba Chẽ. Địa phương có quy mô nhỏ như tỉnh Sóc Trăng cũng đã thực hiện trên 340 lượt tin, bài, phóng sự trên Đài Phát thanh – Truyền hình, Báo Sóc Trăng, website thst.vn, facebook, TikTtok, Youtube Truyền hình Sóc Trăng; tuyên truyền trên hệ thống thông tin cơ sở được khoảng 312 lượt tuyên truyền, 12 kỳ chuyên mục, 174 lượt tin, tài liệu tuyên truyền với tổng thời lượng phát khoảng 450 phút. Ủy ban MTTQ các cấp lồng ghép tuyên truyền qua nhiều hình thức gắn với Cuộc vận động “Toàn dân đoàn kết xây dựng nông thôn mới, đô thị văn minh”, qua đã lồng ghép tổ chức được 246 buổi tuyên truyền cho trên 8.600 lượt người tham dự. Tỉnh Đoàn tổ chức 540 cuộc tuyên truyền, giáo dục về đường lối, quan điểm của Đảng, chính sách, pháp luật của Nhà nước, đặc biệt là các kiến thức pháp luật về phòng, chống tội phạm, các tệ nạn xã hội, hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp cho các đối tượng là đoàn viên thanh niên tại khu vực đông dân cư, những xã vùng sâu, vùng xa, vùng có đồng bào dân tộc, kết quả có 13.685 lượt đoàn viên, thanh niên tham dự.

Tại Bắc Giang, năm 2023, các cơ quan báo chí trên địa bàn tỉnh (Đài Phát thanh- Truyền hình tỉnh, Báo Bắc Giang, Cổng Thông tin điện tử tỉnh...) đã phối hợp chặt chẽ với Sở Công Thương và các cơ quan, đơn vị liên quan xây dựng các tin, bài, chuyên mục, phóng sự tuyên truyền, cảnh báo về các hành vi lợi dụng mô hình kinh doanh đa cấp để thực hiện các hoạt động huy động tài chính trái phép, lừa đảo, chiếm đoạt tài sản; các bài viết, phóng sự về công tác đấu tranh chống gian lận thương mại đối với các hoạt động sản xuất, kinh doanh, quảng cáo hàng hóa trên địa

bản tình; công khai thông tin các tổ chức, cá nhân vi phạm để nâng cao ý thức phòng ngừa, cảnh giác của người dân.

Tại Bình Thuận, Sở Thông tin và Truyền thông chủ trì, phối hợp với Đài Phát thanh - Truyền hình tỉnh, Ủy ban nhân dân các huyện, thị xã, thành phố tiếp tục triển khai các chương trình, chuyên mục để tuyên truyền, phổ biến pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp và cảnh báo cho người dân về các hoạt động biến tướng, bất chính trong kinh doanh theo phương thức đa cấp. Phản ánh, cung cấp thông tin kịp thời, chính xác, khách quan về tình hình hoạt động của các doanh nghiệp kinh doanh theo phương thức đa cấp.

- Về ấn phẩm tuyên truyền phổ biến pháp luật liên quan đến hoạt động bán hàng đa cấp, Sở Công Thương Hà Nội đã biên soạn, phát hành cuốn tài liệu "Tìm hiểu một số quy định về hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp" (năm 2018) và cuốn tài liệu "Hỏi - đáp về hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp" (năm 2019) để thông tin về quy định pháp luật liên quan đến hoạt động BHDC để gửi các Sở, ngành, quận, huyện tuyên truyền đến người dân trên địa bàn Hà Nội. Sở Công Thương Đà Nẵng đã biên soạn và phát hành 25.000 tờ gấp "Kinh doanh theo phương thức đa cấp - Những thông tin cần biết" phát rộng rãi đến người dân, sinh viên, người tham gia BHDC trên địa bàn.

Trên địa bàn Thành phố Đà Nẵng, Sở Công Thương tiếp tục thực hiện tuyên truyền, phổ biến pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp thông qua việc hướng dẫn các tổ chức, cá nhân thực hiện TTHC có liên quan; đăng tải trên website của Sở Công Thương các văn bản quy phạm pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp, các thông tin, thông báo liên quan đến hoạt động của doanh nghiệp BHDC, các tin tức cảnh báo có liên quan... Các cơ quan, đơn vị, báo đài, hệ thống truyền thông trên địa bàn thành phố tiếp tục đẩy mạnh tuyên truyền nâng cao nhận thức của người dân về pháp luật kinh doanh theo phương thức đa cấp, phân biệt các hoạt động BHDC hợp pháp và trái pháp luật... thông qua lồng ghép thực hiện các hoạt động chuyên môn, trong hoạt động kiểm tra, quản lý địa bàn hoặc đăng tải tin, bài trên các trang thông tin điện tử...; đồng thời, UBND các phường, Hội đoàn thể cũng quan tâm việc tuyên truyền, phổ biến các quy định của pháp luật về kinh doanh theo phương thức đa cấp và những thủ đoạn lợi dụng BHDC để lừa đảo, chiếm đoạt tài sản để người dân nâng cao cảnh giác, chủ động phòng ngừa, tìm hiểu kỹ thông tin trước khi mua hàng hoặc tham gia mạng lưới BHDC, tránh bị lôi kéo, dụ dỗ tham gia vào các hoạt động BHDC bất chính.... Vận động người dân phát hiện và kịp thời phản ánh về UBND quận, huyện, phường và cơ quan chức năng liên quan các dấu hiệu vi phạm trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp và các trường hợp kinh doanh theo phương thức đa cấp trái phép, huy động vốn trái quy định.... trên địa bàn quản lý, lồng ghép tuyên truyền quy định về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp trong các chương trình truyền thông về an toàn thực phẩm.

Một số Sở Công Thương cũng triển khai tốt công tác tuyên truyền phổ biến pháp luật cũng như ghi nhận sự phối hợp tốt của các sở, ban ngành trên địa bàn như Bình Phước, Hòa Bình, Kiên Giang, Cà Mau, Bình Dương, Quảng Ngãi, Phú Thọ,

Hải Phòng, Thừa Thiên Huế, Cao Bằng, Điện Biên, Hưng Yên, Ninh Bình, Lạng Sơn, An Giang, Hà Tĩnh, Hải Dương.

Trong năm 2023, các địa phương vẫn tiếp tục thực hiện hiện lồng ghép các nội dung đề án nâng cao hiệu quả công tác quản lý nhà nước trong hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp vào kế hoạch công tác, chương trình công tác của ngành, hướng dẫn đôn đốc các doanh nghiệp, tổ chức liên quan đến lĩnh vực kinh doanh theo phương thức đa cấp nắm bắt và tuân thủ đúng theo các quy định của pháp luật, hướng dẫn phổ biến pháp luật trong quá trình tiếp nhận, giải quyết thủ tục hành chính liên quan. Một số sở Công Thương luôn duy trì tích cực, hiệu quả công tác tuyên truyền như Hà Nội, Đà Nẵng, Nghệ An, Sóc Trăng, Thanh Hóa, Yên Bái. Các địa phương đã tích cực tuyên truyền quy định pháp luật về bán hàng đa cấp, khuyến cáo người dân trước những dấu hiệu, hành vi bán hàng đa cấp biến tướng. Hình thức tuyên truyền đa dạng, bao gồm hội nghị, hội thảo, bài viết trên báo, đài và tờ rơi, tuyên truyền tại cơ sở nhằm phân biệt giữa đa cấp chính thống và bất chính.

Nhìn chung, các địa phương đều tích cực triển khai công tác tuyên truyền phổ biến pháp luật về bán hàng đa cấp kế thừa kết quả quản lý nhà nước đã triển khai các năm trước đây. Chính vì vậy, nhận thức của cộng đồng trong hoạt động bán hàng đa cấp đã được cải thiện đáng kể, nhiều địa phương báo cáo hoạt động bán hàng đa cấp diễn ra khá ổn định, trật tự, không nhận được nhiều kiến nghị, phản ánh như giai đoạn trước đây, công tác quản lý nhà nước tại địa phương được cải thiện mang tính thực chất, đi vào chất lượng với sự vào cuộc của cả hệ thống chính trị địa phương.

3. Tình hình hoạt động của các doanh nghiệp bán hàng đa cấp

3.1. Số lượng doanh nghiệp đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp

Trong những năm vừa qua, có nhiều doanh nghiệp vẫn có nhu cầu gia nhập thị trường ngành bán hàng đa cấp.

Năm 2023, có 7 doanh nghiệp nộp hồ sơ đề nghị cấp giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp đến Bộ Công Thương nhưng chưa có doanh nghiệp nào đáp ứng đầy đủ các điều kiện theo quy định của pháp luật. Đồng thời, cũng không có doanh nghiệp bán hàng đa cấp nào chấm dứt hoạt động hay bị thu hồi giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp.

Năm 2024, có 03 doanh nghiệp nộp hồ sơ đề nghị cấp Giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp nhưng chưa có doanh nghiệp nào được cấp do hồ sơ chưa đáp ứng điều kiện hoạt động bán hàng đa cấp theo quy định hiện hành. Trong khi đó, có 01 doanh nghiệp thu hồi Giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp là Công ty TNHH Phong cách sống kim cương Việt Nam.

Theo đó, hiện nay số doanh nghiệp có giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp còn lại 19 doanh nghiệp.

3.2. Doanh thu từ hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp

Mặc dù số lượng doanh nghiệp giảm, doanh thu của ngành bán hàng đa cấp lại gia tăng đáng kể trong giai đoạn từ năm 2018 - 2022 và xu hướng giảm từ năm 2023. Theo đó, tổng doanh thu bán hàng đa cấp trên toàn thị trường năm 2022 đạt khoảng 21.110 tỷ đồng, tăng 2.005 tỷ đồng (tăng 10,51%) so với năm 2021, tăng 36% so với năm 2020 và tăng hơn 2 lần số với năm 2018.

Tuy nhiên, doanh thu bán hàng đa cấp có xu hướng giảm từ năm 2023 đến nay. Theo đó, doanh thu bán hàng đa cấp năm 2023 đạt 16.866 tỷ đồng giảm mạnh so với năm 2022 (giảm 20,11%). Và doanh số bán hàng đa cấp có xu hướng giảm tiếp trong 6 tháng đầu năm 2024 (giảm 8,27% so với cùng kỳ năm 2023), đạt khoảng 7.688 tỷ đồng.

Doanh thu ngành bán hàng đa cấp qua các năm:

Năm	Doanh thu (tỷ VNĐ)
2018	10.782
2019	12.575
2020	15.438
2021	19.105
2022	21.110
2023	16.866
6 tháng đầu 2024	7.688

3.3. Số lượng người tham gia bán hàng đa cấp

Số lượng người tham gia bán hàng đa cấp cũng có xu hướng giảm trong những năm vừa qua. Theo số liệu báo cáo của các doanh nghiệp, số lượng người tham gia bán hàng đa cấp tại Việt Nam trong năm 2023 giảm 194.027 người (giảm khoảng 20%) so với năm 2022 và giảm khoảng 8% so với năm 2021 và giảm 33% so với năm 2019.

Theo số liệu báo cáo của các doanh nghiệp, số lượng người tham gia bán hàng đa cấp tại Việt Nam có xu hướng giảm. Tính đến tháng 7 năm 2024 số người tham gia bán hàng đa cấp là 732.997 người, số lượng thấp nhất trong giai đoạn từ năm

2018 đến nay. Số người tham gia giảm 5% so với năm 2023 và giảm 513.198 người (giảm 41%) so với năm 2018.

Số người tham gia bán hàng đa cấp qua các năm:

Năm	Số lượng người
2018	1.246.195
2019	1.105.103
2020	832.385
2021	831.883
2022	962.310
2023	768.283
6 tháng đầu năm 2024	732.997

3.4 Thống kê về chi trả hoa hồng, lợi ích kinh tế khác

Tổng số hoa hồng và các lợi ích kinh tế khác mà các doanh nghiệp bán hàng đa cấp đã chi trả cho người tham gia bán hàng đa cấp năm 2023 đạt khoảng 5.846 tỷ đồng, chiếm khoảng 37,80% tổng doanh thu bán hàng đa cấp (doanh thu chưa bao gồm VAT) (theo quy định, tỉ lệ chi trả hoa hồng không được vượt quá 40% tổng doanh thu bán hàng đa cấp). Trong đó, giá trị khuyến mại quy đổi thành tiền đạt 155.395 tỷ đồng, chiếm khoảng 2,66% tổng giá trị hoa hồng, tiền thưởng và lợi ích kinh tế.

Thống kê chi trả hoa hồng qua các năm:

Năm	Hoa hồng chi trả (tỷ VNĐ)	Tỉ lệ chi trả trên tổng doanh thu BHĐC
2018	3.395	34,6%
2019	3.963	34,7 %
2020	5.009	36,1%

Năm	Hoa hồng chi trả (tỷ VNĐ)	Tỉ lệ chi trả trên tổng doanh thu BHĐC
2021	6.306	36,20%
2022	7.458	38,23%
2023	5.846	37,80%
6 tháng đầu năm 2024	2.681	37,72%

3.5. Việc thực hiện nghĩa vụ ngân sách với nhà nước của doanh nghiệp bán hàng đa cấp

Theo số liệu của các doanh nghiệp báo cáo, tổng số thuế đã nộp về ngân sách nhà nước trong năm 2023 là khoảng 2.255 tỷ đồng, trong đó thuế giá trị gia tăng chiếm 50,31%, thuế xuất nhập khẩu chiếm 27,69% và thuế thu nhập doanh nghiệp chiếm 5,47%.

Tổng số thuế đã nộp về ngân sách nhà nước trong 6 tháng năm 2024 là khoảng 976 tỷ đồng, trong đó thuế giá trị gia tăng do người tiêu dùng chi trả (chiếm 50,8%) và thuế xuất nhập khẩu chiếm 26,35%, trong khi nguồn thu thuế thu nhập doanh nghiệp chiếm 6,1%.

Thống kê nộp thuế của doanh nghiệp bán hàng đa cấp:

Năm	Số tiền thuế (tỷ VNĐ)
2018	1.365
2019	1.661
2020	1.837
2021	2.819
2022	2.434
2023	2.255
6 tháng đầu năm 2024	976

3.6. Hàng hóa kinh doanh theo phương thức đa cấp

Sản phẩm được kinh doanh theo phương thức đa cấp gồm thực phẩm chức năng, mỹ phẩm, đồ gia dụng và hàng tiêu dùng, quần áo.

Trong đó mặt hàng chủ yếu trong kinh doanh theo phương thức đa cấp gồm thực phẩm chức năng, mỹ phẩm chiếm đến hơn 95% cơ cấu sản phẩm, hàng hóa kinh doanh theo phương thức đa cấp.

Mặt hàng gia dụng, thiết bị gia dụng như máy lọc nước, máy rửa rau quả cũng được kinh doanh theo phương thức đa cấp tại Việt Nam tuy nhiên tỷ trọng mặt hàng trong cơ cấu hàng hóa chiếm phần rất nhỏ.

3.7. Hoạt động đào tạo cơ bản

Theo báo cáo các năm của các doanh nghiệp, người tham gia được đào tạo chủ yếu theo phương thức trực tuyến, chiếm 98%.

Các doanh nghiệp vẫn chủ yếu sử dụng các chương trình đào tạo trực tiếp dạng phát video clip cố định, việc đào tạo được thực hiện một chiều và hạn chế khả năng tương tác.

Đến nay, có 18/19 doanh nghiệp có đào tạo viên đáp ứng điều kiện. 01 doanh nghiệp không có đào tạo viên đáp ứng điều kiện vì chưa được cấp xác nhận kiến thức pháp luật về bán hàng đa cấp.

Thống kê số người tham gia được đào tạo cơ bản của doanh nghiệp bán hàng đa cấp:

Năm	Số người tham gia đào tạo cơ bản
2018	677.916
2019	460.349
2020	465.665
2021	512.493
2022	403.543
2023	340.487
6 tháng đầu năm 2024	151.731

4. Những vấn đề vướng mắc trong quá trình thực thi

Qua rà soát và thực tiễn thi hành, Bộ Công Thương đánh giá một số quy định của Nghị định số 40 cần được xem xét sửa đổi, bổ sung kịp thời cho phù hợp với thực tiễn, một số quy định cần được điều chỉnh để đảm bảo tính khả thi và phù hợp với mục tiêu quản lý nhà nước, cụ thể:

4.1. Một số thủ tục hành chính về quản lý hoạt động bán hàng đa cấp cần được hoàn thiện hoặc thay thế bằng cơ chế quản lý khác

Những năm vừa qua, Đảng và Nhà nước ta đã và đang tích cực triển khai chủ trương cắt giảm, đơn giản hóa thủ tục hành chính nhằm tạo điều kiện tối đa cho doanh nghiệp, người dân trong thực hiện các thủ tục hành chính. Thực hiện chủ trương này, Bộ Công Thương đã rà soát và đánh giá một số quy định về thủ tục hành chính tại Nghị định 40 có thể được sửa đổi, bổ sung theo hướng đơn giản hóa hoặc làm rõ để có thể áp dụng thuận lợi trong thực tế:

a) Thủ tục hành chính về Thông báo thay đổi Danh mục hàng hóa kinh doanh theo phương thức đa cấp

Theo quy định tại Nghị định 40, doanh nghiệp bán hàng đa cấp khi đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp cần cung cấp danh mục hàng hóa kinh doanh theo phương thức đa cấp với các thông tin: Tên, chủng loại, xuất xứ, quy cách đóng gói, chế độ bảo hành (nếu có), giá bán và số điểm thưởng quy đổi tương ứng với giá bán, thời điểm áp dụng. Quá trình hoạt động, nếu có thay đổi thông tin nào trong danh mục hàng hóa, doanh nghiệp phải thực hiện thủ tục thông báo thay đổi thông tin đến Bộ Công Thương.

Thủ tục này có mục đích chủ yếu là để cơ quan quản lý nắm bắt thông tin về hàng hóa kinh doanh của doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Bộ Công Thương không phê duyệt hay cho phép doanh nghiệp được kinh doanh hay không được kinh doanh sản phẩm gì, không can thiệp đến giá bán sản phẩm. Do thời gian giải quyết hồ sơ là 15 ngày làm việc, doanh nghiệp cần xác định cụ thể ngày dự kiến áp dụng các thông tin mới (ví dụ bổ sung thêm sản phẩm vào danh mục). Trong trường hợp thông tin trong hồ sơ có nội dung không thống nhất hay không rõ ràng, doanh nghiệp sẽ phải sửa đổi bổ sung và điều chỉnh lùi ngày áp dụng danh mục mới. Điều này có thể gây ảnh hưởng trực tiếp đến kế hoạch kinh doanh của doanh nghiệp, đặc biệt là trong trường hợp đã ấn định ngày ra mắt các sản phẩm mới và thực hiện các hoạt động liên quan để ra mắt sản phẩm.

Trong khi đó, mục đích quản lý này vẫn có thể đạt được thông qua việc buộc doanh nghiệp phải tự công bố danh mục hàng hóa này trên trang thông tin điện tử. Sau đó, cơ quan quản lý áp dụng cơ chế hậu kiểm để xác định doanh nghiệp có thực hiện đúng hay không.

Vì vậy, Bộ Công Thương cho rằng việc cắt giảm thủ tục hành chính này là phù hợp.

b) Thủ tục cấp lại xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương

Văn bản pháp luật hiện hành không có quy định về thủ tục cấp lại Giấy xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương trong trường hợp Giấy xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương bị mất, rách hoặc bị tiêu hủy... Theo phản ánh của một số Sở Công Thương, thực tế đã có doanh nghiệp đề nghị được cấp lại xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương nhưng Sở Công Thương không có cơ sở để giải quyết vì pháp luật hiện hành không quy định về vấn đề này. Doanh nghiệp bán hàng đa cấp cũng đã có văn bản đề nghị Bộ Công Thương giải quyết nhưng vì quy định pháp luật không đầy đủ nên không có giải pháp thỏa đáng nhất cho doanh nghiệp.

Để tháo gỡ khó khăn, vướng mắc này cho cả cơ quan quản lý và doanh nghiệp, việc bổ sung quy định về thủ tục cấp lại xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương trong trường hợp bị mất, bị nát hoặc bị tiêu hủy là cần thiết.

c) Thủ tục thông báo tổ chức hội nghị, hội thảo, đào tạo

Thủ tục thông báo tổ chức hội nghị, hội thảo, đào tạo được quy định tại Điều 27 Nghị định 40 theo cơ chế tự động. Theo đó, doanh nghiệp bán hàng đa cấp được phép tổ chức hội nghị, hội thảo, đào tạo nếu trong thời hạn 07 ngày làm việc kể từ ngày Sở Công Thương nhận được thông báo, Sở Công Thương không có yêu cầu sửa đổi, bổ sung.

Tuy nhiên, qua công tác kiểm tra theo dõi thi hành pháp luật năm 2023, một số Sở Công Thương phản ánh thực tế về việc hồ sơ thông báo hội nghị hội thảo đào tạo nộp qua Trung tâm phục vụ hành chính công của tỉnh/thành phố nên thủ tục hành chính bắt buộc phải có kết quả trả lời doanh nghiệp khi đồng ý hoặc không đồng ý. Vừa qua, Sở Công Thương tỉnh Đắk Lắk cũng đã có phản ánh đến Bộ Công Thương về việc Nghị định 63/2010/NĐ-CP ngày 08 tháng 06 năm 2010 về kiểm soát thủ tục hành chính (được sửa đổi, bổ sung tại Nghị định số 92/2017/NĐ-CP ngày 07 tháng 8 năm 2017) quy định kết quả giải quyết thủ tục hành chính là một bộ phận của thủ tục hành chính nhưng Nghị định 18/2023/NĐ-CP không quy định kết quả giải quyết thủ tục hành chính dẫn đến hồ sơ giải quyết thủ tục hành chính của các thủ tục nêu trên *"bị đánh giá giải quyết trễ hạn và không thực hiện số hóa kết quả giải quyết thủ tục hành chính, ảnh hưởng đến Bộ Chỉ số Phục vụ người dân và doanh nghiệp của tỉnh Đắk Lắk."*

Như vậy, đang có sự không thống nhất giữa thủ tục hành chính theo quy định pháp luật với Nghị định 63/2010/NĐ-CP ngày 08 tháng 06 năm 2010 về kiểm soát thủ tục hành chính và cách thức vận hành của Trung tâm dịch vụ hành chính công tại địa phương.

Ngoài ra, việc có thông báo về kết quả giải quyết thủ tục thông báo hội nghị, hội thảo, đào tạo sẽ thuận tiện cho Sở Công Thương địa phương khi thông báo đến các cơ quan liên quan để phối hợp quản lý, giám sát hội nghị, hội thảo, đào tạo của doanh nghiệp và doanh nghiệp có căn cứ để xuất trình khi bị các cơ quan quản lý kiểm tra, giám sát.

Một số Sở Công Thương cũng có ý kiến phản ánh quy định hiện hành không quy định cụ thể thủ tục hành chính đầy đủ đối với trường hợp doanh nghiệp thay đổi thông tin so với hồ sơ thông báo hội nghị, hội thảo, đào tạo đã nộp. Điều này gây khó khăn, lúng túng cho Sở Công Thương trong việc tiếp nhận, giải quyết thông báo sửa đổi, bổ sung hồ sơ khi không rõ tiếp nhận theo thủ tục hành chính hay tiếp nhận dạng văn bản hành chính thông thường.

Do đó, việc rà soát, sửa đổi các quy định về thủ tục thông báo hội nghị, hội thảo, đào tạo tại Nghị định 40 là cần thiết.

c. Quy định về thủ tục thu hồi xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương

Khoản 5 Điều 23 Nghị định 40 quy định các trường hợp Sở Công Thương không cấp lại xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương cho doanh nghiệp. Tuy nhiên, khoản này chưa bao hàm tất cả các trường hợp không cấp lại xác nhận, trong đó có trường hợp doanh nghiệp chấm dứt hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương vì không đáp ứng điều kiện đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương.

Do đó, cần bổ sung quy định về không cấp lại xác nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương cho doanh nghiệp không đáp ứng điều kiện đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương.

4.2. Khái niệm “kinh doanh theo phương thức đa cấp” cần được sửa đổi để làm rõ hướng tiếp cận đối với một số mô hình kinh doanh mới

Khoản 1 Điều 3 Nghị định 40 quy định: “*Kinh doanh theo phương thức đa cấp là hoạt động kinh doanh sử dụng mạng lưới người tham gia gồm nhiều cấp, nhiều nhánh, trong đó, người tham gia được hưởng hoa hồng, tiền thưởng và lợi ích kinh tế khác từ kết quả kinh doanh của mình và của những người khác trong mạng lưới.*”

Khái niệm này quy định các yếu tố cơ bản để xác định mô hình kinh doanh theo phương thức đa cấp, giúp đánh giá một mô hình kinh doanh có phải là kinh doanh theo phương thức đa cấp hay không, qua đó lựa chọn hướng tiếp cận là cho phép thực hiện hay áp dụng chế tài xử lý vi phạm hành chính hoặc truy cứu trách nhiệm hình sự. Tuy nhiên, khái niệm này còn có một số nội hàm chưa được làm rõ khi áp dụng để xác định mô hình kinh doanh đa cấp: mô hình nhiều cấp, nhiều nhánh được tính là mô hình trả thưởng tổng thể của doanh nghiệp hay là mô hình trả thưởng đối với từng người tham gia bán hàng đa cấp, trong trường hợp với mỗi người tham gia thì chỉ trả thưởng một cấp nhưng tổng thể hệ thống cấu thành mạng lưới nhiều cấp nhiều nhánh thì có coi là bán hàng đa cấp hay không; những hoạt động huy động vốn hay huy động tài chính qua các hình thức không phải là mua bán hàng hóa, ví dụ như hoạt động từ thiện, có được coi là “kinh doanh” hay không...

Trên thực tế đã xuất hiện những mô hình kinh doanh mới có yếu tố của phương thức kinh doanh đa cấp nhưng chưa thể khẳng định được về mặt pháp lý dựa trên quy định về khái niệm kinh doanh theo phương thức đa cấp. Ví dụ:

(i) Mô hình tiếp thị liên kết trong đó người tiếp thị được trả hoa hồng khi giới thiệu khách hàng mua sản phẩm; mỗi khách hàng cũng có thể trở thành nhà tiếp thị liên kết khi đăng ký tài khoản và giới thiệu người khác mua hàng;

(ii) Mô hình trả thưởng một cấp: trong mô hình này, người tham gia (F0) được trả hoa hồng trên doanh thu của khách hàng do mình giới thiệu (F1), khách hàng F1 này được hưởng hoa hồng khi giới thiệu khách hàng F2 mua hàng, F0 không được hưởng hoa hồng từ doanh thu của F2.

Mô hình này phát triển vô tận theo nhiều cấp, nhiều nhánh nhưng mỗi người chỉ được hưởng hoa hồng từ một tầng duy nhất do mình giới thiệu.

(iii) Mô hình chỉ trả lợi ích cho người tiêu dùng giới thiệu người tiêu dùng mới. Theo mô hình này, khi người tiêu dùng giới thiệu người khác tiêu dùng sản phẩm thì người tiêu dùng giới thiệu được doanh nghiệp cho hưởng các lợi ích như giảm giá, chiết khấu cho đơn hàng tiếp theo, được hoàn tiền trên cơ sở giá trị đơn hàng của người được giới thiệu...

Mô hình này cũng tạo ra hệ thống người tiêu dùng theo mô hình nhiều cấp, nhiều nhánh, mỗi người tiêu dùng là một mắt xích trong mạng lưới tổng thể, người tiêu dùng trước được hưởng lợi ích từ đơn hàng của người tiêu dùng sau do mình giới thiệu ra. Các thức hình thành mô hình này tương tự như cách thức hình thành của một mô hình kinh doanh theo phương thức đa cấp. Hệ thống được hình thành trên cơ sở quan hệ giới thiệu và chỉ trả hoa hồng trên cơ sở quan hệ giới thiệu mạng lưới này.

(iv) Bên cạnh các mô hình kinh doanh dựa trên mua bán hàng hóa, dịch vụ, thời gian qua cũng xuất hiện các hình thức huy động vốn theo mô hình kinh doanh đa cấp với nhiều hình thái biểu hiện khác nhau như sàn giao dịch tiền ảo, dự án bất động sản, dự án nông nghiệp, từ thiện...

Việc xác định mô hình hoạt động của các hình thức kinh doanh nêu trên có phải là kinh doanh theo phương thức hay không để có ứng xử pháp lý phù hợp là không rõ ràng khi đối chiếu với khái niệm “kinh doanh theo phương thức đa cấp” tại Nghị định 40. Do đó, việc sửa đổi khái niệm này là hết sức cần thiết.

4.3. Quy định về hình thức của hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp đã lạc hậu, không phù hợp với xu thế chuyển đổi số

Điểm b khoản 3 Điều 29 Nghị định 40 quy định hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp phải đáp ứng điều kiện về hình thức: Nền giấy và màu mực thể hiện nội dung hợp đồng phải tương phản nhau. Theo quy định này, hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp được hiểu là phải được thực hiện bằng văn bản giấy mới đáp ứng điều kiện về hình thức.

Theo phản ánh của Hiệp hội Bán hàng đa cấp Việt Nam và các doanh nghiệp bán hàng đa cấp, hiện nay các doanh nghiệp trong ngành đang có nhu cầu sử dụng hợp đồng điện tử để ký kết hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp với người tham gia. Việc ký kết hợp đồng điện tử mang lại nhiều lợi ích thiết thực cho doanh nghiệp:

- Giảm lượng lưu trữ hợp đồng giấy, qua đó giảm chi phí thuê mặt bằng và chi phí quản lý;

- Thuận tiện cho công tác quản lý nội bộ của doanh nghiệp: việc ký kết, tra cứu hợp đồng của doanh nghiệp sẽ được thuận tiện và dễ dàng hơn khi hợp đồng được ký kết, lưu trữ trên môi trường điện tử.

- Giảm thiểu nguy cơ thất lạc hợp đồng trong quá trình vận chuyển, lưu trữ.

- Hạn chế được tình trạng ký hộ hợp đồng: thực tế quản lý ghi nhận dấu hiệu nhiều trường hợp hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp được tuyến trên nhận và ký hộ tuyến dưới, dẫn đến việc nhiều người có mã số, có tham gia bán hàng đa cấp nhưng không trực tiếp ký vào hợp đồng của chính mình, dẫn đến những hệ quả pháp lý khó lường khi giải quyết tranh chấp.

Thực tế công quản lý nhà nước cho thấy việc kiểm tra hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp gặp khó khăn vì số lượng hợp đồng lớn, doanh nghiệp có thể lưu trữ ở các địa điểm khác nhau và trong một số trường hợp việc tìm kiếm hợp đồng để kiểm tra gặp khó khăn và mất nhiều thời gian, công sức. Về phía cơ quan quản lý nhà nước, việc quản lý hợp đồng điện tử cũng tạo nhiều thuận lợi cho các cơ quan quản lý:

- Công tác thanh tra, kiểm tra sẽ thuận lợi và hiệu quả hơn khi có thể tra cứu bất kỳ hợp đồng nào trong số hàng trăm ngàn hợp đồng.

- Ngăn chặn, hạn chế tình trạng một người tham gia có nhiều mã số, nhiều hợp đồng.

- Trường hợp có cơ sở dữ liệu chung về hợp đồng của tất cả các doanh nghiệp trong ngành, cơ quan quản lý có thể sử dụng hiệu quả trong giám sát, kiểm tra, giải quyết khiếu nại, tố cáo, phản ánh của người tham gia bán hàng đa cấp.

Do đó, cần sửa đổi quy định về hình thức của hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp.

4.4. Quy định về điều kiện hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương chưa đáp ứng nhu cầu quản lý nhà nước

Pháp luật hiện hành quy định cơ chế đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp tại địa phương nhưng chưa quy định các điều kiện cần đáp ứng và thẩm quyền đánh giá, quyết định của cơ quan quản lý tại địa phương. Theo đó, khi hồ sơ đăng ký của doanh nghiệp đầy đủ thành phần thì Sở Công Thương ban hành xác nhận đăng ký, không có quyền thẩm định về điều kiện hoạt động. Sau đó, khi doanh nghiệp hoạt

động trên địa bàn thì chính quyền địa phương không có đủ công cụ pháp lý để thực hiện các hoạt động kiểm soát, giám sát. Hoạt động bán hàng đa cấp thường có diễn biến phức tạp, thực hiện qua phương thức truyền miệng, không có địa điểm bán hàng, sinh hoạt cố định, nhưng thường tổ chức các sự kiện tập trung đông người, gây khó khăn cho cơ quan quản lý tại địa phương trong công tác kiểm tra, giám sát.

Hiện nay nhiều doanh nghiệp bán hàng đa cấp chưa có đầu mối đáp ứng điều kiện nên đã chuyển đổi sang thành lập Văn phòng đại diện tại địa phương. Tuy nhiên, thực tế công tác quản lý nhà nước cho thấy người đứng đầu Văn phòng đại diện thường có địa chỉ thường trú ở địa phương khác, không thường xuyên có mặt tại Văn phòng đại diện, Văn phòng đại diện của doanh nghiệp bán hàng đa cấp cũng được thành lập mang tính chất đối phó, không thường xuyên mở cửa, không có hoạt động thực tế. Điều này gây khó khăn cho Sở Công Thương địa phương trong việc liên hệ, kiểm tra, giám sát hoạt động bán hàng đa cấp của doanh nghiệp trên địa bàn.

Theo đề xuất, kiến nghị của các Sở Công Thương, cần có quy định nâng cao trách nhiệm của doanh nghiệp bán hàng đa cấp trong việc duy trì hoạt động của Văn phòng đại diện, trong đó có điều kiện về người đứng đầu Văn phòng đại diện trong trách nhiệm liên hệ với cơ quan quản lý nhà nước tại địa phương. Cũng có những Sở Công Thương đề nghị doanh nghiệp cần phải thành lập Chi nhánh tại địa phương để quản lý hoạt động của người tham gia bán hàng đa cấp tại địa phương đồng thời cũng thuận lợi cho công tác quản lý, kiểm tra, giám sát của cơ quan có thẩm quyền tại địa phương.

Do đó, việc rà soát, hoàn thiện các quy định về đầu mối/văn phòng đại diện của doanh nghiệp bán hàng đa cấp là cần thiết.

4.5. Quy định về trách nhiệm của người tham gia bán hàng đa cấp còn chưa đầy đủ

Thực tế quản lý hoạt động bán hàng đa cấp cho thấy các thủ lĩnh, nhà phân phối cấp cao có vai trò rất quan trọng trong sự tồn tại, vận hành của doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Các thủ lĩnh này thường đứng đầu các hệ thống mang lại doanh thu lớn cho doanh nghiệp bán hàng đa cấp, thường xuyên tổ chức các hoạt động hội nhóm để đào tạo, huấn luyện, kích thích tinh thần của người tham gia bán hàng đa cấp. Do đó, các thủ lĩnh cấp cao có tầm ảnh hưởng rất lớn và xuyên suốt đối với hoạt động của những nhà phân phối tuyến dưới cũng như đối với doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Nhiều trường hợp các thủ lĩnh lớn trở thành đối trọng với đội ngũ quản lý, vận hành của doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Khi có tranh chấp, những thủ lĩnh này chuyển sang hoạt động tại doanh nghiệp khác, kéo theo sự dịch chuyển của hầu hết hệ thống tuyến dưới. Qua đó có thể đánh giá hành vi của các thủ lĩnh lớn trong hoạt động bán hàng đa cấp có tác động đáng kể đến hệ thống tuyến dưới cũng như sự ổn định của doanh nghiệp bán hàng đa cấp. Do đó, cần có quy định định hướng hành vi của nhóm chủ thể này theo hướng nâng cao ý thức tuân thủ pháp luật, nâng cao trách nhiệm cá nhân, không để hành vi tiêu cực của chủ thể này ảnh hưởng đến hệ thống đồng đạo người tham gia bán hàng đa cấp tuyến dưới.

Ngoài ra, thực tiễn ngành bán hàng đa cấp cho thấy vấn đề liên quan đến hoạt động của mã số vợ chồng cần phải có cơ chế điều chỉnh rõ ràng. Trong trường hợp một người trong cặp vợ chồng có hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp với một doanh nghiệp bán hàng đa cấp, chịu sự quản lý của pháp luật và ràng buộc bởi quy tắc hoạt động của doanh nghiệp bán hàng đa cấp, người còn lại không đăng ký để tham gia cùng mà hoạt động với vai trò hỗ trợ nhưng lại có những hành vi vi phạm pháp luật về quản lý hoạt động kinh doanh theo phương thức đa cấp (như nói quá về công dụng sản phẩm hay lợi dụng địa vị xã hội để gây ảnh hưởng, tác động, tạo thuận lợi cho hoạt động của vợ/chồng trong hoạt động bán hàng đa cấp). Những hành vi nêu trên hiện không có quy định pháp luật nào điều chỉnh và đang bị lợi dụng để thực hiện các hoạt động hỗ trợ bán hàng đa cấp với những biểu hiện phức tạp, khó quản lý.

Do đó, cần thiết phải bổ sung quy định ràng buộc trách nhiệm của người tham gia bán hàng đa cấp trong trường hợp người thân (vợ, chồng, cha, mẹ, anh, chị, em, con...) không đăng ký cùng mã số (không cùng ký một hợp đồng tham gia bán hàng đa cấp với doanh nghiệp bán hàng đa cấp) nhưng có hoạt động liên quan trực tiếp mang lại lợi ích cho người tham gia bán hàng đa cấp đó.

4.6. Quy định về năng lực tài chính của doanh nghiệp đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp còn thấp

Hoạt động bán hàng đa cấp là hoạt động kinh doanh thông qua hệ thống phân phối gồm hàng chục nghìn, thậm chí hàng trăm nghìn người tham gia với hoạt động trải rộng trên địa bàn toàn quốc. Theo số liệu báo cáo 06 tháng đầu năm 2024, cả nước có 20 doanh nghiệp bán hàng đa cấp với tổng số người tham gia bán hàng đa cấp hơn 732.000 người. Trung bình mỗi doanh nghiệp có 36.000 người tham gia, trong đó doanh nghiệp có số lượng người tham gia lớn nhất là hơn 250.000 người. Việc quản lý hoạt động của hệ thống người tham gia đông đảo nêu trên đòi hỏi doanh nghiệp bán hàng đa cấp phải có đủ kinh nghiệm, năng lực tài chính và nguồn lực về con người mới có thể thực hiện được.

Trong những năm vừa qua, mặc dù số lượng doanh nghiệp bán hàng đa cấp giảm vì UBCTQG thu hồi giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp của nhiều doanh nghiệp nhưng vẫn có nhiều doanh nghiệp có nhu cầu gia nhập thị trường. Pháp luật hiện hành đã có quy định điều kiện về tài chính thông qua quy định về vốn điều lệ (hiện quy định mức tối thiểu là 10 tỷ đồng) và quy định về số tiền ký quỹ (hiện quy định là 5% vốn điều lệ nhưng không thấp hơn 10 tỷ đồng). Hiện mức tiền ký quỹ chỉ được tiếp cận ở góc độ là khoản tiền để giải quyết quyền lợi về hoa hồng, mua lại hàng hóa cho một số người tham gia nhất định khi doanh nghiệp bán hàng đa cấp chấm dứt hoạt động mà không hoàn thành nghĩa vụ với người tham gia. Tuy nhiên, để giải quyết quyền lợi cho hàng trăm, hàng nghìn người tham gia có thiệt hại lên đến nhiều tỷ đồng trong các vụ việc bị xử lý hình sự như Liên Kết Việt, Nhượng quyền thương mại Thăng Long trước đây thì số tiền ký quỹ theo quy định hiện nay là quá thấp, không đủ chi trả. Cụ thể, trong vụ án hình sự liên quan đến Công ty Liên Kết Việt, cơ quan chức năng xác định tổng số tiền mà bị cáo thu của bị hại là hơn 2.000 tỉ đồng, sau khi trừ đi số tiền

đã chi hoa hồng, các bị cáo phải chịu trách nhiệm cho số tiền đã lừa đảo, chiếm đoạt là hơn 1.000 tỉ đồng, số bị hại sau khi rà soát là 5.818 người¹.

Bộ Công Thương cho rằng cần phải nghiên cứu gia tăng điều kiện về năng lực tài chính đối với doanh nghiệp mới gia nhập thị trường nhằm hạn chế tối đa nguy cơ mất kiểm soát đối với hệ thống người tham gia bán hàng đa cấp, dẫn đến những hệ lụy trên quy mô lớn với xã hội mà không có đủ nguồn tài chính để khắc phục hậu quả.

4.7. Ngăn chặn hiện tượng mua bán giấy phép

Thời gian vừa qua, Bộ Công Thương chủ trương quản lý chặt chẽ đối với hoạt động bán hàng đa cấp, số lượng doanh nghiệp bán hàng đa cấp đã giảm liên tục qua các năm và đến nay chỉ còn 19 doanh nghiệp có giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp. Trong khi đó, việc thẩm định, cấp mới giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp được thực hiện rất chặt chẽ, nghiêm ngặt. Từ năm 2017 đến nay, Bộ Công Thương chỉ cấp mới giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp cho 04 doanh nghiệp.

Trong bối cảnh đó, một số doanh nghiệp có nhu cầu gia nhập thị trường đã có xu hướng mua lại các doanh nghiệp bán hàng đa cấp đang hoạt động để sở hữu giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp của doanh nghiệp đó. Theo quy định, sau khi mua lại, doanh nghiệp chỉ cần làm thủ tục thay đổi chủ sở hữu tại cơ quan đăng ký kinh doanh, sau đó làm thủ tục đăng ký sửa đổi, bổ sung giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp để cập nhật thông tin. Bằng cách này, các chủ thể có ý định hoạt động bán hàng đa cấp bất chính có thể có được giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp để hoạt động. Trong trường hợp này, nguy cơ về các rủi ro cho xã hội là rất lớn nhưng cơ quan quản lý nhà nước khó có thể ngăn chặn vì thủ tục được thực hiện theo trình tự, thủ tục pháp luật đã quy định.

Thực tế, Bộ Công Thương đã và đang giải quyết trường hợp cá nhân trước đây làm việc cho doanh nghiệp bán hàng đa cấp có nhiều tai tiếng về lừa đảo mua lại doanh nghiệp bán hàng đa cấp đang hoạt động và đang thực hiện thủ tục để sửa đổi giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp. Bộ Công Thương đã áp dụng nhiều biện pháp kỹ thuật khác nhau để đối phó, ngăn chặn nhưng gặp rất nhiều khó khăn.

Do đó, việc sửa đổi, bổ sung quy định nhằm ngăn chặn các cá nhân, tổ chức có lý lịch không tốt sở hữu các doanh nghiệp bán hàng đa cấp là hết sức cần thiết và cấp bách.

4.8. Nâng cao tính thực chất của hoạt động đào tạo cơ bản cho người tham gia bán hàng đa cấp

Hoạt động bán hàng đa cấp là hoạt động nhạy cảm, dễ bị lợi dụng để biến tướng thành các hình thức thu lợi bất chính. Do đó, pháp luật hiện hành quy định

¹ <https://luottre.vn/cum-chu-tich-cong-ty-da-cap-lien-ket-viet-lanh-an-ta-chung-tham-20201225154712347.htm>

người tham gia bán hàng đa cấp bắt buộc phải được đào tạo cơ bản về pháp luật, về đạo đức kinh doanh và các quy định của doanh nghiệp bán hàng đa cấp trước khi tham gia vào hoạt động bán hàng đa cấp.

Tuy nhiên, tổng kết công tác quản lý hoạt động bán hàng đa cấp những năm vừa qua cho thấy hoạt động đào tạo cơ bản đang được thực hiện mang tính chất đối phó, hơn 98% người tham gia bán hàng đa cấp được đào tạo cơ bản trực tuyến dưới hình thức xem video clip tự động.

Do đó, quy định về đào tạo cơ bản trong hoạt động bán hàng đa cấp cần được sửa đổi nhằm đảm bảo hoạt động đào tạo cơ bản diễn ra thực chất, người học thực sự nắm bắt được các nội dung đào tạo để có nhận thức đúng đắn, đầy đủ khi tham gia vào hoạt động bán hàng đa cấp.

1.9. Các vấn đề khác

Ngoài các vấn đề nêu trên, Nghị định 40 cũng còn một số vướng mắc về quy định cụ thể cần điều chỉnh nhằm đảm bảo tính pháp lý và nâng cao hiệu quả thực thi:

- Phần căn cứ ban hành Nghị định 40 chưa bao gồm văn bản Luật quy định trực tiếp về bán hàng đa cấp là Luật Bảo vệ quyền lợi người tiêu dùng năm 2023;

- Nghị định 40 có quy định cấm đối với doanh nghiệp và người tham gia bán hàng đa cấp. Các quy định này cần được rà soát các quy định cấm tại để đảm bảo nguyên tắc không quy định hạn chế quyền của doanh nghiệp tại Nghị định của Chính phủ;

- Nghị định 40 chưa quy định rõ khi thẩm định hồ sơ đề nghị gia hạn giấy chứng nhận đăng ký hoạt động bán hàng đa cấp, cơ quan quản lý có thực hiện thẩm định lại các điều kiện hoạt động hay không và nếu có thì thực hiện như thế nào.

Trên đây là Báo cáo tổng kết thi hành Nghị định số 40/2018/NĐ-CP ngày 12 tháng 3 năm 2018 của Chính phủ.

Bộ Công Thương xin báo cáo Thủ tướng Chính phủ./.

Nơi nhận:

- Như trên;
- TT Nguyễn Sinh Nhật Tân;
- Vụ Pháp chế;
- Lưu: VT, CT.

BỘ TRƯỞNG

Nguyễn Hồng Diên

